

vatske i Slovenije). Zatim bi trebalo ustanoviti u koje su svrhe (vanjskopolitičke ili unutarnjopolitičke) i zbog kojih razloga upotrebljene te udruge (npr. osobni je dojam da su korištene u unutarnjopolitičke svrhe: u korist Kršćanske demokracije protiv Komunističke partije Italije, odnosno u novije vrijeme za stabiliziranje slike talijanske državnosti, poput vojne parade/defilea povijesnih vojničkih odora za Dan Republike početkom lipnja). Treba imati u vidu i sve negativne i neprijateljske ispade predstavnika tih udruga, ali valja uzeti u obzir i njihove razlike u odnosima prema Hrvatskoj i njezinim institucijama (npr. spomenuti A. Ballarini pokrenuo je zajednički projekt s Hrvatskim institutom za povijest o žrtvama Riječke provincije u Drugom svjetskom ratu i poraću). Kada smo već kod toga, bez ikakvih tabua trebalo bi se osvrnuti i na probleme tih ljudi (odštete i sl.), gdje više nema otvorenih međudržavnih pitanja (visina odštete u odnosu na predratnu katastarsku vrijednost za napuštene nekretnine /130, 700, 1000 ili više puta veća/ je unutarnja stvar Italije). Također, svako daljnje proučavanje ratnih i poratnih žrtava s naše strane može biti samo argument za ušutkavanje tamošnjih špekulanata i mistifikatora na tu temu. Za pitanje raščišćavanja hrvatsko-talijanskih povijesnih odnosa bili bi od koristi i rezultati Hrvatsko-talijanske komisije za povijest (Slovensko-talijanska je završila s radom).

Kakvu ocjenu i ulogu može imati knjiga *Talijanski iredentizam* s navedenih aspekata? Realno gledajući, ne može se očekivati od jedne publicističke knjige rješavanje pitanja kojima se već duže vrijeme bavi niz institucija, niz mješovitih radnih ekspertnih grupa na tko zna koliko sastanaka. Međutim, uz neke aproksimativnosti u prijevodima, treba imati u vidu velik broj podataka kojima barata, ali i činjenicu da je to prvo opsežnije djelo objavljeno u nas o udrugama talijanskog egzodusa nakon Drugog svjetskog rata, pa je knjiga prema tome trebala dobiti barem adekvatniji naslov.

Marino Manin

Baldo ŠUTIĆ, Miroslav UJDUROVIĆ, Milorad VISKIĆ,
Gračka prezimena, Poglavarstvo općine Gradac, Gradac,
2000., 442 str., ilustr., 24 cm.

Imena i prezimena kao etnički, jezični i selilački spomenik i označitelj umnogome pojašnjavaju prošlost i sadašnjost. Prezimena Gornjeg makarskog primorja i Graca nisu bila dosad stručno i sustavno obrađena. Kao slijed dugogodišnjih nastojanja i istraživanja povijesti Gornjeg makarskog primorja nastala je knjiga Balda Šutića, Miroslava Ujdurovića i Milorada Viskića *Gračka prezimena*.

U predgovoru autori napominju, da su ih na pisanje knjige o gračkim prezimenima potaknuli prvenstveno sumještani iseljeni diljem svijeta. "Vjerujemo da će ova knjiga pomoći potomcima naših iseljenika kako bi saznali nešto više o svojim korijenima, svojim predcima, kao i dobro doći našim mještanima i njihovim potomcima koji su se zbog raznih razloga iselili iz Graca i danas žive u raznim krajevima Hrvatske, te da će ovu knjigu rado prihvatiti i svi mještani Gra-

ca, kako oni čiji predci od davnina žive u Gracu, tako i oni doseljeni u Gradac (...)"

U uvodu knjige autori prikazuju nastanak i povijest naselja i podrijetlo stanovništva u Gornjem makarskom primorju i Lapčanu - Gracu, od ilirskih vremena do sredine dvadesetog stoljeća. Prva zabilježena prezimena stanovnika Lapčana - Graca, autori nalaze u dokumentima u drugoj polovici sedamnaestog stoljeća.

Obrađena su brojna gračka prezimena i rodovi (Adar, Andrijašević, Bartulović, Benić, Bilas, Bokšić, Čendo, Gojak, Jelačić, Jelavić, Juras, Juričević, Kačić, Katić, Korljan, Milošević, Mirko, Olivari, Peko, Radelić, Raić, Rudež, Scipioni, Sinković, Sršen, Stipić, Šerić, Šutić, Tomašević, Ujdur / Ujdurović, Vežić, Viskić, Židić), od kojih su neka razgranata diljem Hrvatske, Europe i svijeta.

Poglavlja o nadimcima u Lapčanu - Gracu, o obiteljima s privremenim boravkom u Lapčanu - Gracu i iseljenim i izumrlim obiteljima, kao i popisi stanovništva Lapčana - Graca, doprinose boljem i cjelovitijem razumijevanju demografske i onomastičke slike Graca kroz povijest.

Posebno poglavlje posvećeno je stradanjima / žrtvama stanovništva Graca u Prvom i Drugom svjetskom ratu (autori donose poimenični popis). Prikazan je zatim i zbjeg Gračana u Egiptu 1944.-1945. godine. Obrada i opisi ratnih sudbina gračkih obitelji zanimljivi su i vrijedni u razumijevanju povijesti rodova toga kraja.

Iseljavanje iz Graca, napose gospodarski uvjetovano, u razdoblju od 1880. do 1945. godine posebno je prikazano. Poglavlje o Gračanima u dijaspori navodi 150 iseljenih stanovnika u prekomorskim zemljama. Prava je šteta što osim poglavlja o Gračanima u Novom Zelandu, nisu podrobnije prikazani iseljenici u Sjevernu i Južnu Ameriku.

Osnovna je zamjerka knjizi tehničke naravi. Naime, veliki uloženi trud u istraživanju i izradi rodoslovlja gračkih obitelji, ponegdje je uslijed neprovedene korekture rezultirao netočnim navodima.

Na kraju knjige je bibliografija (izvori i literatura) koja omogućuje daljnje spoznaje o povijesti Graca i gračkih rodova i prezimena. Sažetci na hrvatskom i engleskom jeziku i kazalo osobnih i zemljopisnih imena doprinose bržoj i boljoj upotrebi knjige. Niz priloga (fotografije, preslici, prijepisi) brojne podatke čine dokumentarnijim i zanimljivijim. Akademik prof. dr. Petar Šimunović i dr. sc. Zdenko Radelić recenzenti su ove vrijedne knjige, koja podacima koje nam donosi izlazi iz okvira zavičajne povijesti Gornjeg makarskog primorja.

Vladimir Geiger